

Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας

Καλαμαρτζής Ιάκωβος

Γεωπόνος Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Θεσ/νίκης
kalamartzis2003@yahoo.gr

Λιθουργίδης Χαράλαμπος

Γεωπόνος Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Γιαννιτσών
lithourgidis2000@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα μελέτη εξετάζονται οι παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν τη μορφή και το περιεχόμενο της μαθησιακής διεργασίας στον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.). Η φιλοσοφία του Εκπαιδευτικού Προγράμματος των Σ.Δ.Ε. καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων που φοιτούν σ' αυτά αποτελούν τους δύο κύριους άξονες μελέτης των παραγόντων που επηρεάζουν αυτή τη διεργασία. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) προσεγγίζεται υπό το πρίσμα της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και τα Σ.Δ.Ε. υπό το πρίσμα του εκπαιδευτικού φορέα εντός του οποίου υλοποιείται η Δια Βίου Μάθηση για την Αειφόρο Ανάπτυξη του Περιβάλλοντος. Το τελικό ζητούμενο της μελέτης είναι ο καθορισμός των παραγόντων που συντελούν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης ΠΕ και ειδικότερα της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη στα καινοτόμα αυτά σχολεία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αειφόρος Ανάπτυξη, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Κοινωνική Ένταξη, Χαρακτηριστικά Ενήλικων Εκπαιδευόμενων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι ο εντοπισμός και η διερεύνηση των παραγόντων που συντελούν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης Π.Ε. και ειδικότερα της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη στα Σ.Δ.Ε. Αφετηρία του ενδιαφέροντός μας αποτέλεσε τόσο η φιλοσοφία του κινήματος για την Αειφόρο Ανάπτυξη, όσο και του εκπαιδευτικού προγράμματος των Σ.Δ.Ε.. Η σύγχρονη αντίληψη για τους στόχους της Π.Ε. προτάσσει ως βασικό στόχο την ανάπτυξη των εκπαιδευόμενων ως ενεργών πολιτών. Στοχεύει δηλαδή, στην ενεργή και δημιουργική συμμετοχή των πολιτών, τόσο στην επίλυση περιβαλλοντικών ζητημάτων, όσο και στην επίλυση ευρύτερων ζητημάτων, όπως η εξάλειψη της φτώχειας, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η διατήρηση της ειρήνης σε παγκόσμια κλίμακα (Φλωγαίτη, 2006). Η ίδια λογική διέπει και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Σ.Δ.Ε., το οποίο προτάσσει ως βασικό στόχο τη δημιουργία και την καλλιέργεια ενεργών πολιτών. Πρωταρχικό ζητούμενο του προγράμματος αυτού είναι η επανένταξη στη μαθησιακή διαδικασία των ενήλικων που δεν ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους στην τυπική εκπαίδευση με στόχο να άρει των κοινωνικό αποκλεισμό τους και να τους βοηθήσει να συμμετέχουν πιο ενεργά και ουσιαστικά στο επαγγελματικό, κοινωνικό και πολιτισμικό τους πλαίσιο (Κόκκος, 2002). Επομένως στόχος της μελέτης είναι η εξέταση των παραγόντων εκείνων που

επηρεάζουν την διεργασία που καθιστά τους εκπαιδευόμενους των Σ.Δ.Ε. υπεύθυνους και δραστήριους για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης.

Στη μελέτη που ακολουθεί θα γίνει προσπάθεια να προσεγγιστούν δύο βασικά θέματα. Το πρώτο αναφέρεται στο βαθμό προσέγγισης μεταξύ των στόχων του Εκπαιδευτικού Προγράμματος των Σ.Δ.Ε. και των στόχων της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Ενώ το δεύτερο αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά των Ενήλικων Εκπαιδευόμενων, ως πρόκληση για τη παροχή αποτελεσματικής εκπαίδευσης, σχετικά με το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Στην αρχή της μελέτη θα γίνει παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου για τις έννοιες Π.Ε., Αειφόρος Ανάπτυξη, Σ.Δ.Ε. και Χαρακτηριστικά Ενήλικων Εκπαιδευόμενων. Ακολούθως θα προσεγγισθεί η συνάφεια των στόχων της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, του εκπαιδευτικού προγράμματος των Σ.Δ.Ε. και της διδασκαλίας τους Περιβαλλοντικού Γραμματισμού. Εν συνεχεία, θα αναλυθούν τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων και θα επιχειρηθεί η αναζήτηση μιας εκπαιδευτικής προσέγγισης της Αειφόρου Ανάπτυξης που θα αξιοποιεί θετικά τα χαρακτηριστικά αυτά. Τέλος θα διατυπωθούν τα συμπεράσματα για τους παράγοντες που επιδρούν θετικά στην αύξηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη στα Σ.Δ.Ε..

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ.

Εννοιολογικός προσδιορισμός.

Στην παρουσίαση του θεωρητικό πλαισίου που ακολουθεί επισημαίνονται έννοιες και περιεχόμενα των όρων Π.Ε., Αειφόρος Ανάπτυξη, Σ.Δ.Ε. και χαρακτηριστικά Ενήλικων Εκπαιδευόμενων ως δεδομένα για τη μελέτη του εξεταζόμενου θέματος.

Όσον αφορά τη Π.Ε. οι Hungerford, Peyton και Wilke (1988) προτάσσουν έναν ορισμό που ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις. Ορίζουν την Π.Ε. ως «τη διαδικασία που θα βοηθήσει τους πολίτες να αποκτήσουν γνώση του περιβάλλοντος και πάνω απ' όλα να γίνουν ικανοί και αποφασισμένοι, να έχουν διάθεση να εργασθούν ατομικά και συλλογικά για την επίτευξη και τη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ ποιότητας ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος».

Το δεύτερο δεδομένο, δηλαδή το περιεχόμενο της Αειφόρου Ανάπτυξης, επισημάνθηκε στη διάσκεψη του Ρίο στη Βραζιλία το 1992, όπου οι εξελίξεις σχετικά με την ανεξέλεγκτη χρήση των φυσικών πόρων οδήγησαν τους συμμετέχοντες να προτάξουν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης και να ταυτίσουν την έννοια και το περιεχόμενο της Π.Ε. με αυτό της Αειφόρου Ανάπτυξης (Αναστασάτος, 2005 σελ. 32).

Σε ότι αφορά τον καθορισμό του ρόλου των Σ.Δ.Ε., αυτός προσδιορίζεται από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) (<http://www.ideke.edu.gr>) «Τα Σ.Δ.Ε. υπηρετούν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της εκπαίδευσης. Οι στόχοι των Σ.Δ.Ε. είναι η επανασύνδεση με την τυπική εκπαίδευση, η διαμόρφωση θετικής στάσης προς τη μάθηση, η απόκτηση βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων και η πρόσβαση στην αγορά εργασίας».

Τέλος σε ότι αφορά τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων, ο καθορισμός τους δίνεται από τον Rogers(1999). Κατά την άποψη του, «επτά χαρακτηριστικά ισχύουν για το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευόμενων ενήλικων, όποια και αν είναι η κατάσταση τους ή το στάδιο εξέλιξής τους, αν και τα πολιτιστικά περιβάλλοντα μπορεί να τα τροποποιήσουν έως ένα βαθμό:

1. Οι συμμετέχοντες είναι εξ ορισμού ενήλικοι.
2. Βρίσκονται σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης, όχι στο ξεκίνημα μιας διεργασίας.
3. Φέρουν μαζί τους ένα σύνολο εμπειριών και αξιών.
4. Έρχονται στην εκπαίδευση με δεδομένες προθέσεις.
5. Έρχονται με προσδοκίες όσον αφορά τη μαθησιακή διεργασία.
6. Έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα.
7. Έχουν διαμορφώσει τα δικά τους μοντέλα μάθησης.»

Αναζήτηση κοινών στόχων μεταξύ της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και του Εκπαιδευτικού Προγράμματος των Σ.Δ.Ε.

Μετά την αποσαφήνιση των βασικών εννοιών θα επιχειρηθεί η σύγκριση μεταξύ των στόχων της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και της εκπαίδευσης που προσφέρετε στα Σ.Δ.Ε., ώστε να διαπιστωθεί αν και κατά πόσο είναι κοινοί. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Σ.Δ.Ε. περιλαμβάνει εννιά Γραμματισμούς μεταξύ των οποίων και ο Περιβαλλοντικός Γραμματισμός (2ώρες διδασκαλία και 3ώρες Project την εβδομάδα)(<http://www.ideke.edu.gr>).

Η ταύτιση των στόχων του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού με αυτούς της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη του Περιβάλλοντος, είναι προφανές, ότι είναι σχεδόν πλήρης σε ότι αφορά το γνωστικό πεδίο. Στην προσπάθεια όμως μιας πιο ενδελεχούς σύγκρισης θα επιχειρηθεί η σύγκριση των στόχων που τίθενται και από τα δύο μέρη σε ότι αφορά την κοινωνική ένταξη και την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευόμενων ως πολιτών. Η Π.Ε. υπό το πρίσμα της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη προτρέπει τους εκπαιδευόμενους να επικοινωνήσουν, να αλληλεπιδράσουν και να ανταλλάξουν με τα μέλη και τους φορείς του κοινωνικού, εργασιακού και πολιτισμικού τους πλαισίου, ώστε να συνεισφέρουν στην ισορροπία μεταξύ της ποιότητας της ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος για τη βιώσιμη ανάπτυξη τόσο του ανθρωπογενούς, όσο και του φυσικού περιβάλλοντος (Αναστασάτος,2005). Δηλαδή προσβλέπει σε εκπαιδευόμενους οι οποίοι όχι απλά είναι κοινωνικά ενταγμένοι αλλά δρουν ενεργά και δημιουργικά προς την κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης μέσα από την εργασία τους, την οικογένεια τους και τις κοινωνικές τους επαφές και δραστηριότητες.

Από το άλλο μέρος, στα Σ.Δ.Ε., οι ενήλικες οι οποίοι δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στην τυπική εκπαίδευση βοηθιούνται μέσω της εκπαίδευσης που τους προσφέρεται να αποφύγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σύμφωνα με το Βεργίδη (2005), «ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί ένα μεγάλο σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα, που συντίθεται από την ανεργία μακράς διάρκειας, την υποεκπαίδευση, τη φτώχεια, την έλλειψη κοινωνικής αλληλεγγύης, παγιώνει την «κοινωνία των δύο τρίτων» και υπονομεύει την κοινωνική συνοχή. Για την αντιμετώπιση του, η συμβολή της εκπαίδευσης, και κυρίως η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να μην είναι ικανή, αλλά είναι βέβαιο ότι αποτελεί αναγκαία συνθήκη.». Στη σύγχρονη κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα τα μέλη της κοινωνίας πρέπει να διαθέτουν προσόντα και δεξιότητες, όπως αποτελεσματική επικοινωνία, ενεργό

συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και προσαρμογή στα νέα δεδομένα της επιστήμης και της τεχνολογίας. Στην απόκτηση και βελτίωση αυτών των δεξιοτήτων, με συνειδητό και οργανωμένο τρόπο, στοχεύουν όλοι οι γραμματισμοί στα Σ.Δ.Ε. και φυσικά και ο Περιβαλλοντικός (Βεργίδης,2005). Επιπλέον μέσα από το Περιβαλλοντικό Γραμματισμό οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και στάσεις για το περιβάλλον, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να εργαστούν για την εξισορρόπηση μεταξύ της ποιότητας της ζωής τους και της ποιότητας του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν.

Έως εδώ έγινε αντιληπτή οι συνάφεια των στόχων, όμως για την αποκόμιση μιας πιο ξεκάθαρης εικόνας του βαθμού της συνάφειας αυτής, πρέπει να αντιπαρατεθούν άμεσα και οι επιδιώξεις των υπεύθυνων φορέων για την υλοποίηση των δυο εξεταζόμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Από το ένα μέρος, προσδοκία των φορέων χρηματοδότησης σχεδιασμού και εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος των Σ.Δ.Ε. είναι μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσή τους οι εκπαιδευόμενοι να μπορούν να επικοινωνούν αποτελεσματικότερα γραπτά και προφορικά, να συμμετέχουν στο μέλλον σε άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα πιο εξειδικευμένα με αντικείμενα που θα αφορούν την εργασία τους ή τα ενδιαφέροντα τους, να αποκτήσουν μια νέα καλύτερη εργασία ή να βελτιώσουν τη θέση τους στην ήδη υπάρχουσα, να συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες σε συλλογικές δράσεις και να αποκτήσουν μεγαλύτερη κοινωνική καταξίωση και αποδοχή.

Από το άλλο μέρος, οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί φορείς που υλοποιούν προγράμματα με αντικείμενο την Αειφόρο Ανάπτυξη του Περιβάλλοντος επιδιώκουν να προσφέρουν στους εκπαιδευόμενους τους γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να επικοινωνούν αποτελεσματικά με φορείς, οργανώσεις και μεμονωμένα άτομα που εργάζονται για την Αειφόρο Ανάπτυξη, να εφαρμόσουν τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν για την Αειφόρο διαχείριση στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους ενασχόλησης, να συμμετέχουν σε κοινωνικές δράσεις με αντικείμενο την Αειφόρο Ανάπτυξη και να αναλάβουν σημαντικούς ρόλους για την Αειφόρο Ανάπτυξη στο κοινωνικό τους πλαίσιο.

Από όλα τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι οι στόχοι της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη είναι συμβατοί και ως ένα μεγάλο βαθμό ταυτίζονται με τους στόχους του Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα των Σ.Δ.Ε..

Εκπαιδευτική προσέγγιση της Αειφόρου Ανάπτυξης στα Σ.Δ.Ε..

Όπως προαναφέρθηκε οι Ενήλικες Εκπαιδευόμενοι παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά τα οποία ο εκπαιδευτικός στα Σ.Δ.Ε. πρέπει να τα λάβει σοβαρά υπόψη του για την παροχή αποτελεσματικής εκπαίδευσης σχετικά με το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη (Κόκκος,2005). Τα χαρακτηριστικά αυτά θα παρουσιαστούν αναλυτικά πιο κάτω και θα επιχειρηθεί η αναζήτηση της εκπαιδευτικής προσέγγιση για κάθε ένα από αυτά.

- **Οι συμμετέχοντες είναι εξ ορισμού ενήλικοι.**

Η ενηλικιότητα στο βαθμό που έχει επιτευχθεί από τον κάθε εκπαιδευόμενο υποδηλώνει την πρόοδο προς την εκπλήρωση του δυναμικού του ως άτομο, την ανάπτυξη ισορροπημένων αντιλήψεων για τον εαυτό του και τους άλλους, καθώς και

αυξημένη αυτονομία. Το χαρακτηριστικό αυτό οδηγεί τους ενήλικες στην εκούσια συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και την ανάληψη πρωτοβουλιών κατά την συμμετοχή τους σ' αυτό. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού πρέπει να αντιμετωπίζει τους εκπαιδευόμενους ως προσωπικότητες οι οποίες γνώριζαν και επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Σ.Δ.Ε., στο οποίο συμπεριλαμβάνεται ο Περιβαλλοντικός Γραμματισμός, και ταυτόχρονα ότι είναι ικανές να λάβουν πρωτοβουλίες και να συμμετέχουν ενεργά σ' αυτόν.

- **Βρίσκονται σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης, όχι στο ξεκίνημα μιας διεργασίας.**

Ενώ η εξελικτική πορεία ανάπτυξης των ενηλίκων είναι ένα γεγονός που δεν αμφισβητείται, ο ρυθμός και η κατεύθυνση των αλλαγών σ' αυτή ποικίλει από εκπαιδευόμενο σε εκπαιδευόμενο. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού πρέπει να λάβει υπόψη του ότι η εξελικτική αυτή πορεία συνεχίζεται για κάθε εκπαιδευόμενο και ότι η εκπαιδευτική εμπειρία που τους προσφέρει είναι μέρος της αδιάκοπης αυτής διεργασίας και ότι μέσα στα πλαίσια αυτής πρέπει να ικανοποιεί και να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές απαιτήσεις τους.

- **Φέρουν μαζί τους ένα σύνολο εμπειριών και αξιών.**

Οι σχετικές με το Περιβάλλον αξίες, εδραιωμένες προκαταλήψεις και στάσεις τις οποίες φέρουν οι εκπαιδευόμενοι ως ενήλικες αποτελούν ένα μεγάλο φάσμα της προσωπικότητας τους και πολλές φορές έχουν επενδύσει συναισθηματικά πάνω σ' αυτές. Το χαρακτηριστικό αυτό των ενηλίκων κατέχει βαρύνουσα σημασία στην εκπαιδευτική προσέγγιση, ειδικά του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού και ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή και να το αξιοποιήσει προς τη σωστή κατεύθυνση. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να καταγράφει τις αντιδράσεις των εκπαιδευόμενων όταν εισάγει νέες έννοιες, γιατί αυτές μπορεί να διαστρεβλωθούν όταν οι εκπαιδευόμενοι τις περάσουν μέσα από το φίλτρο των προσωπικών τους αντιλήψεων και στάσεων (Κόκκος,1998). Επίσης ο εκπαιδευτικός οφείλει να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν ότι κατέχουν πραγματικά γνώσεις και εμπειρίες σχετικά με το περιβάλλον και να τις συνδέσει με νέα γνώση και εμπειρίες, ώστε με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αφομοιωθούν ευκολότερα (Kolb 1984). Ακόμη ο εκπαιδευτικός είναι αναγκαίο να ξεχωρίσει τις αξίες, εμπειρίες και γνώσεις των εκπαιδευόμενων οι οποίες είναι κατάλληλες ή χρήσιμες για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ότι είναι σωστό και χρήσιμο πρέπει να το επιβεβαιώνει και να το ενισχύει, ενώ ότι βασίζεται σε μη τεκμηριωμένες θέσεις πρέπει να αποβάλλεται, μέσω της διεργασίας της απομάθησης. Στην εκπαίδευση ενηλίκων για την Αειφόρο Ανάπτυξη, ίσως, το πιο δύσκολο έργο του εκπαιδευτικού είναι η εφαρμογή της διαδικασίας της απομάθησης, γιατί οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι έχουν επενδύσει συναισθηματικά στις προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους.

- **Έρχονται στην εκπαίδευση με δεδομένες προθέσεις.**

Οι προθέσεις και οι ανάγκες των εκπαιδευόμενων, οι οποίες τους οδηγούν να φοιτήσουν στο Σ.Δ.Ε. μπορεί να ποικίλουν. Κάποιοι θέλουν να αποκτήσουν συγκριμένη μάθηση, η οποία θα τους βοηθήσει να ανταπεξέλθουν στις καθημερινές ανάγκες της ζωής τους. Άλλοι επιδιώκουν τη γενικότερη προσωπική και κοινωνική τους εξέλιξη. Και άλλοι θέλουν να μάθουν συγκεκριμένα για ένα θέμα που τους απασχολεί ή τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα. Ο εκπαιδευτικός γνωρίζοντας τα κίνητρα των εκπαιδευόμενων για να μάθουν, μπορεί να τους βοηθήσει να μάθουν πιο

αποτελεσματικά. Πρέπει λοιπόν ο εκπαιδευτικός στον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό να προσαρμόζει τη διδασκαλία του για την Αειφόρο Ανάπτυξη στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευόμενων.

- **Έρχονται με προσδοκίες όσον αφορά τη μαθησιακή διεργασία.**

Οι προσδοκίες των εκπαιδευόμενων απέναντι στο Περιβαλλοντικό Γραμματισμό και οι στάσεις τους απέναντι στην εκπαίδευση γενικότερα μπορεί να ταυτίζεται με το σχολείο που είχαν γνωρίσει στο παρελθόν ως μαθητές. Μπορεί όμως να ισχύει και το εντελώς αντίθετο, δηλαδή να προσδοκούν ένα σχολείο τελείως διαφορετικό από αυτό που είχαν γνωρίσει. Ο τρόπος που πρέπει να ενεργήσει ο εκπαιδευτικός σ' αυτές τις περιπτώσεις περιγράφεται πολύ εύστοχα από τον Rogers(1999) « Το πρόβλημα του εκπαιδευτή ενηλίκων, που αντιμετωπίζει μικτή ομάδα συμμετεχόντων, ενθαρρύνοντας όσους έχουν χαμηλούς αυτό-ορίζοντες και ικανοποιώντας τους αυτοδύναμους με την ίδια τους την πρόοδο, είναι να κάνει συνεχώς επιλογές μεταξύ εναλλακτικών λύσεων, εξισορροπώντας τις ανάγκες της μιας ομάδας με αυτές της άλλης, ενώ ταυτόχρονα να παραμένει πιστός στην ύλη του προγράμματος και στην ομάδα ως σύνολο.». Έτσι λοιπόν ο εκπαιδευτικός στον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό θα πρέπει να ισορροπήσει τη διδασκαλία του μεταξύ των αναγκών εκείνων των εκπαιδευόμενων που αισθάνονται πιο άνετα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που είναι κοντά σε αυτό της τυπικής εκπαίδευσης και των αναγκών των υπολοίπων εκπαιδευόμενων που αισθάνονται άνετα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον πιο ανοικτό και απελευθερωμένο. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι θα απομακρυνθεί από τους εκπαιδευτικούς στόχους του προγράμματος των Σ.Δ.Ε. και τους στόχους που συναποφασίστηκαν από όλα τα μέλη της ομάδας (Πολέμη-Τοδούλου, 2005).

- **Έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα.**

Οι εκπαιδευόμενοι που συμμετέχουν στα Σ.Δ.Ε., όπως και όλοι οι ενήλικες που συμμετέχουν σε μια μαθησιακή διεργασία έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα τα οποία διαμορφώνονται από όλα εκείνα τα θέματα που τους απασχολούν σε σχέση με την εργασία τους ή την έλλειψη εργασίας, την οικογένεια τους, την κοινωνική τους ζωή και διάφορα άλλα. Ο εκπαιδευτικός στον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό θα πρέπει να δεχτεί ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν υποχρεώσεις, δεσμεύσεις και προβλήματα ως ενήλικες, τα οποία κατανοεί και προσπαθεί να μην σταθούν εμπόδιο στην μάθηση τους, και έτσι προσαρμόζει ανάλογα τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες (Βεργίδης, 1999).

- **Έχουν διαμορφώσει τα δικά τους μοντέλα μάθησης.**

Οι Ενήλικες Εκπαιδευόμενοι έχουν υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο τρόπο που μαθαίνουν, δηλαδή πριν να έρθουν στα Σ.Δ.Ε. ήδη είχαν αναπτύξει δικές τους στρατηγικές και μοντέλα για να μαθαίνουν ευκολότερα, ταχύτερα και αποτελεσματικά. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να βρει και να εφαρμόσει τις κατάλληλες διδακτικές μεθόδους και τεχνικές, ώστε ο κάθε εκπαιδευόμενος (όσο αυτό είναι δυνατό) να αναπτύξει πλήρως το πεδίο των δικών του ιδιαίτερων μαθησιακών μεθόδων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης από τα Σ.Δ.Ε. για την Αειφόρο Ανάπτυξη μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω δύο προϋποθέσεων : α) της αξιοποίησης των κοινών στόχων του εκπαιδευτικού προγράμματος των Σ.Δ.Ε. και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και β)

της εφαρμογής της κατάλληλης εκπαιδευτικής προσέγγισης από τους εκπαιδευτικούς των Σ.Δ.Ε. για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Σε ότι αφορά την συνάφεια των στόχων αυτοί κατά ένα μεγάλο μέρος ταυτίζονται και μπορούν να συνοψιστούν σε δύο βασικούς. Ο πρώτος είναι η δημιουργία πολιτών που είναι ενταγμένοι στο κοινωνικό τους πλαίσιο και δρουν μέσα σε αυτό συλλογικά, ενεργά και δημιουργικά και ο δεύτερος είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων οι οποίες βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να μαθαίνουν μέσα από μια δια βίου μαθησιακή διαδικασία για θέματα αειφόρου ανάπτυξης.

Σε ότι αφορά τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στα Σ.Δ.Ε., η εκπαιδευτική τους προσέγγιση θα πρέπει να προσαρμόζεται στα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση της πληθώρας των γνώσεων και των εμπειριών που διαθέτουν ως ενήλικες.

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η επίτευξη της αποτελεσματικής εκπαίδευσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών. Επομένως σε μια μελλοντική μελέτη αξίζει να διερευνηθεί το ζήτημα της επιμόρφωσης των ίδιων των εκπαιδευτικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασάτος, Ν. (2005). *Σχολείο και Περιβάλλον από την θεωρία στην Πράξη*. Αθήνα: Ατραπός.
- Βεργίδης, Δ. (2005). *Κοινωνικές και Οικονομικές διαστάσεις της Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Στο Βεργίδης, Δ. Πρόκου, Ε. (επιμ.) Τόμος Α. Σχεδιασμός, Διοίκηση Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης. (σελ. 13 -128) Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Βεργίδης, Δ. Καραλής, Θ. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Τόμος Γ Σχεδιασμός, οργάνωση, αξιολόγηση προγραμμάτων. Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (2010). *Δομές Δια Βίου Μάθησης. Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)*, διαθέσιμο στο <http://www.gsae.edu.gr/index.php/sde> , ανακτήθηκε στις 23-09-10
- Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (2010). *Δομές Δια Βίου Μάθησης. Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)*, διαθέσιμο στο <http://www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=1&pr=1> ανακτήθηκε στις 23-09-10
- Hungerford H. et al. (1988). *Investigating and evaluating Environmental Issues and Action Skill Development Modules*, Staples Publishing Company.
- Κόκκος, Α. (2002). *Η εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα: Προσδιορισμός του Πεδίου Τάσεις Πολιτικές*. Στο Κόκκος, Α. (επιμ.) Διεθνής Συνδιάσκεψη για την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Τόμος Α Θεωρητικό Πλαίσιο και Προϋποθέσεις Μάθηση.. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (1998). *Στοιχεία Επικοινωνία*. Στο Κόκκος, Α. Λιοναράκης, Α. Τόμος Β Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων – διδασκομένων. (σελ.53- 102) Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliff, NJ: Prentice-Hall.
- Πολέμη-Τοδούλου, Μ.(2005).*Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Τόμος Γ Η Αξιοποίηση της Ομάδας στην Εκπαίδευση Ενηλίκων. Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα : Μεταίχμιο.

Φλογαΐτη, Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα:
Ελληνικά Γράμματα.